

Bohdan Bejze

W sprawie badań nad filozofią Boga

Studia Philosophiae Christianae 2/1, 165-172

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BOHDAN BEJZE BP

W SPRAWIE BADAŃ NAD FILOZOFIĄ BOGA

W artykule „Problemy dyskusyjne w teodycei tomistycznej”, zamieszczonym w „Studia Philosophiae Christianae”, 2/1965, opublikowałem rezultaty ankiety, którą przeprowadziłem na wiosnę 1965 r. wśród profesorów teodycei, wykładających ten przedmiot w polskich zakładach teologicznych. Ankieta dotyczyła rozbieżności w sposobie rozumienia niektórych, wybranych zagadnień z zakresu tomistycznej filozofii Boga i składała się z sześciu pytań. Celem artykułu referującego wypowiedzi uczestników ankiety było wykazanie potrzeby zorganizowanych badań nad filozoficzną problematyką Boga. W zakończeniu owego artykułu wyraziłem przekonanie, że „im obfitszy zbierze się materiał na temat rozbieżnych interpretacji z dziedziny teodycei, tym łatwiej będzie można ustalić rozwiązania trafne” oraz wspomniałem o zamiarze kontynuowania badań dotyczących odnośnych rozbieżności.

Podejmując ten zamiar, zwracam się niniejszym do filozofów zajmujących się teistyczną filozofią Boga z prośbą o osobiste wypowiedzi na sformułowane poniżej tematy. Obejmują one w jedenastu punktach szereg problemów teodycealnych, rozwiązywanych dotychczas rozmaicie, które powinny się stać przedmiotem pracy badawczej, w miarę możliwości zespołowej.

W stosunku do ankiety z roku 1965 obecny, przedstawiony poniżej zbiór pytań jest znacznie (bo niemal podwójnie) liczniejszy, te zaś pytania, które znajdowały się już w an-

kiecie poprzedniej ,zostały obecnie w dużym stopniu zmienione.

Wdzięczny będę za wypowiedzi każdego rozmiaru i dotyczące zarówno wszystkich, jak i niektórych kwestii.

Z góry dziękuję za nadsyłanie tekstów odpowiedzi na adres: bp Bohdan Bejze, Seminarium Duchowne, Łódź, ul. św. Stanisława 14.

A oto pytania obecnej ankiety:

I. Filozofia Boga w świecie współczesnym

Który z systemów filozofii Boga może sprostać wymaganiom współczesnej metodologii nauk filozoficznych;

odpowiadać mentalności dzisiejszego człowieka (aby go zainteresować i przekonać);

stanowiąc podstawę kultury duchowej ludzi, którzy należą do rozmaitych wyznań religijnych a nawet rozmaicie odnoszą się do faktu objawienia, ale uznają istnienie jednego Boga?

II. Koncepcja tomistycznej filozofii Boga

Czy tomistyczna filozofia Boga stanowi jedną z gałęzi tak zwanej metafizyki szczegółowej;

czy też należy do filozofii bytu nazywanej ontologią? Jak w tym drugim wypadku powinno się pojmować stosunek między filozofią Boga a dowodami na istnienie Boga opartymi na faktach, które stanowią przedmiot nauk przyrodniczych, historii kultury, psychologii?

Czy może należy uznać dwie różne koncepcje filozofii Boga: jedną — jako fragment ontologii; drugą — jako zbiór wszelkiego rodzaju argumentów wykazujących istnienie Boga?

III. Rola „pięciu dróg”

Czy w tomistycznej filozofii Boga należy przedstawić „pięć dróg” jako metodyczne uzasadnienie prawdziwości

przeświadczenia — które bywa zdobywane w rozmaity sposób — że Bóg istnieje;

czy też — pomijając posiadane przeświadczenie o istnieniu Boga — jako tłumaczenie rzeczywistości skutkowej, które przeprowadzamy w toku metafizycznego poznawania świata?

IV. Punkt wyjścia „pięciu dróg”

Czy w „pięciu drogach” należy tłumaczyć byty skutkowe w aspekcie ruchu, uprzyczynowania sprawczego, przygodności, ustopniowania doskonałości, celowości — nie zajmując się w każdej z „dróg” aktem istnienia odnośnych bytów;

czy też w każdej z „pięciu dróg” należy tłumaczyć istnienie bytów skutkowych — formułując odrębne „drogi” dlatego, że skutkowość przejawia się w bytach w różny sposób, mianowicie za pośrednictwem ruchu, uprzyczynowania sprawczego, przygodności, ustopniowania doskonałości i celowości?

V. Analogia a „pięć dróg”

Czy można zbudować „pięć dróg” poprawnie z punktu widzenia metafizycznego bez świadomego zastosowania w nich analogii;

czy też w konkluzji „pięciu dróg” (w zdaniach: istnieje Byt Poruszający Nieporuszany; istnieje Pierwsza Przyczyna itd.) należy świadomie użyć pojęcia bytu jako pojęcia analogicznego;

a może nawet w punkcie wyjścia „pięciu dróg” należy uznać, że byty skutkowe, które w „drogach” tłumaczy, posiadają strukturę analogiczną?

VI. Wśród problemów „drogi pierwszej”

Czy punktem wyjścia „drogi pierwszej”, w której posługujemy się pojęciami możliwości i aktu, może być analiza każdej z postaci ruchu, jakie zna współczesna fizyka?

VII. Wśród problemów „drogi drugiej”

Co należy brać pod uwagę w punkcie wyjścia „drogi drugiej”:

- czy powstawanie bytów nowych uprzyczynowanych;
- czy trwanie w istnieniu bytów uprzyczynowanych;
- czy też zarówno fakt powstawania, jak i trwania w istnieniu bytów uprzyczynowanych?

VIII. Wśród problemów „drogi trzeciej”

Czy w „drodze trzeciej” zajmującej się bytami przygodnymi należy fakt przygodności łączyć z faktem realnej różnicy między istotą a istnieniem;

czy też można lub nawet należy w drodze trzeciej przygodność bytu rozważać niezależnie od różnicy między istotą a istnieniem?

IX. Wśród problemów „drogi czwartej”

Jaka jest wartość dowodowa „drogi czwartej”:

czy słuszne jest zdanie, że w celu uniknięcia zarzutu aprioryzmu należy „drogę czwartą” sprowadzać do jakiejś innej drogi, np. do „drogi trzeciej”;

czy też słuszne jest zdanie następujące: ponieważ podstawą „drogi czwartej” są doskonałości bytowe ustopniowane, a więc uprzyczynowane i analogiczne, przeto można do niej sprowadzić wszystkie pozostałe „drogi”?

X. Wśród problemów „drogi piątej”

Do jakiego wniosku doprowadza „droga piąta”:

czy tylko do twierdzenia, że istnieje Rozum, który jest autorem porządku w świecie przez to, że tworzy świat, nadając mu formę i pewne wyznaczone wraz z formą cele;

czy również do uznania, że istnieje racja działania, jako najwyższe Dobro, będące przedmiotem poznania i pożądania wszystkich bytów różnych od Niego?

XI. *Problemy inne*

Jakie inne problemy dotyczące istnienia Boga, jak również istoty i przymiotów Boga domagają się przeprowadzenia badań zarówno w zakresie tomistycznej filozofii Boga, jak i w zakresie innych systemów filozofii Boga?

SOME ACTUAL PROBLEMS OF THE RESEARCH ON THE PHILOSOPHY OF GOD

In order to conduct the research on actual problems of the philosophy of God (natural theology) I am interested in obtaining from the specialists in this particular field their personal opinions on the following problems.

I'll appreciate greatly all opinions and leave to a free choice the length of the answers. As to the language any of the Western European may be used.

Please direct the answers to:

Bp Bohdan Bejze, Seminarium Duchowne, ul. św. Stanisława 14, Łódź, POLAND;

or

Mons. Bohdan Bejze, Episcopus tit. Idassensis, Pontificium Collegium Polonorum, Piazza Remuria, 2^A, Rome, ITALY.

And here are the problems:

I. The philosophy of God in the contemporary world

Which of the systems of the philosophy of God can:
satisfy the requisites of modern methodology of philosophical sciences;

respond to the mentality of a man of today (in order to interest and convince him);

form a basis of a spiritual culture for people who belong to different beliefs and have a different approach to Revelation, but, acknowledge the existence of one God?

II. Concept of the thomistic philosophy of God

Should the Thomistic philosophy of God be practiced as one of the branches of the so called special metaphysics; or does it belong to the philosophy of being called ontology? In the case of the latter — how should one understand the relationship between the philosophy of God and the proofs of the existence of God based on facts being the subject of natural sciences, history of culture, psychology?

Or, perhaps, should one accept two different concepts of the philosophy of God: one — that which belongs to ontology; the other — as a collection of all sorts of arguments proving the existence of God?

III. The role of the „five ways”

Should the „Five Ways” be presented in the Thomistic philosophy of God as a methodical demonstration of the verity of a conviction — attained by a man in various ways — that God exists;

or else — leaving out the possessed conviction of the existence of God — as an explanation of finite beings, which we carry out in the course of a metaphysical cognition of the world?

IV. A starting-point of the „five ways”

Should finite beings be explained in the „Five Ways” in an aspect of motion, efficient causality, contingency, gradation of perfection, finality, not dealing in each of the „Ways” with the existence of these beings;

or, else, should the existence of finite beings be explained in each of the „Ways”, formulating different „Ways” because the fact that beings are finite appears in various ways, that is by means of motion, efficient causality, contingency, gradation of perfection, finality?

V. *Analogy and the „five ways”*

Is it possible to formulate the „Five Ways” correctly from the metaphysical point of view without a conscious use of analogy in them;

or, should one employ consciously the concept of being as analogous in the conclusion of the „Five Ways” (in the sentences: there exists a First Mover Unmoved; there exists a First Efficient Cause, etc);

or, perhaps, should one acknowledge in a starting point of the „Five Ways” that finite beings explained in the „Ways” are of an analogous structure?

VI. *Some problems concerning the „first way”*

Is it possible to take as a starting-point for the „First Way”, which employs the concepts of act and potency, an analysis of all kinds of motion known to modern physics?

VII. *Some problems concerning the „second way”*

What should be taken into consideration as a starting-point for the „Second Way”:

whether, the becoming of new, caused beings;

or, preservation in existence of caused beings;

or, else, the fact of becoming as well as that of preservation in the existence of caused beings?

VIII. *Some problems concerning the „third way”*

In the „Third Way”, dealing with contingent beings, should the fact of contingency be connected with the fact of the real distinction between essence and existence;

or, is it possible, or even necessary, to consider in the „Third Way” the contingency of being independently of the distinction between essence and existence?

IX. Some problems concerning the „fourth way”

What is the proving value of the „Fourth Way”:

is the opinion correct, that in order to avoid being charged with apriorism, one should reduce the „Fourth Way” to some other „Way”, for example, to the „Third Way”;

or, perhaps, the following opinion is right: because the basis of the „Fourth Way” are perfections of being gradated, and therefore caused and analogous thus all the other „Ways” could be reduced to that „Way”?

X. Some problems concerning the „fifth way”

To what conclusion does the „Fifth Way” lead:

only to the assertion that there exists an Intellect who is the author of order in the world due to the fact that He has given to it form and some ends designated together with that form;

or, also to the acknowledgement that there exists a reason of activity, as the Highest Goodness, being the object of cognition and desire of all beings different from Him?

XI. Other problems

What other problems concerning the existence of God, as well as His essence and attributes, call for research studies in the domain of both the Thomistic philosophy of God and other systems of the philosophy of God?